

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان شناسی
رشته مشاوره خانواده
پایان نامه کارشناسی ارشد

بررسی و نقد پرسشگری در مشاوره و روان درمانی بر اساس منابع اسلامی

استاد راهنما

حجت السلام والمسلمین دکتر مهدی عباسی

دانش پژوه

زهرا عزیزاللهی

شهریور ۱۴۰۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسمه تعالی

تاریخ:

شماره:

صورت جلسه دفاع پایان نامه

بآئیندهات خداوند متعال و با استنانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد زهرا عزیزالهی رشته: مشاوره خانواده

تحت عنوان: بررسی و نقد پرسشگری در مشاوره و روان درمانی «بر اساس منابع اسلامی

با حضور استاد راهنما، استاد مشاور و هیأت داوران در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۴۰۲/۶/۲ برگزار گردید و

پایان نامه ایشان با کسب نمره به عدد ۱۸ به حروف: هجده نام با درجه خوب پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا احمدی	دکتراسیما	
استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر مهدی عباسی	استاد	
استاد داور: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد جواد زارعان		
نماینده تحصیلات تکمیلی:		

معاون آموزشی مؤسسه

فاطمه محمدی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان شناسی
رشته مشاوره خانواده
پایان نامه کارشناسی ارشد

بررسی و نقد پرشگري در مشاوره و روان درمانی

بر اساس منابع اسلامی

استاد راهنما

حجت السلام والمسلمین دکتر مهدی عباسی

دانش پژوه

زهرا عزیزاللهی

شهریور ۱۴۰۲

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

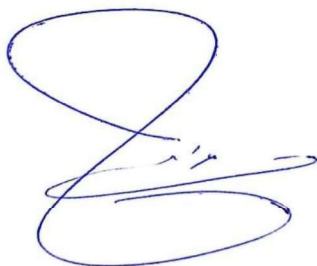
این جانب **زهرا عزیزاللهی** فرزند **زکی اله** متولد **۱۳۶۱/۱۲/۲۶** به شماره شناسنامه **۱۵۶۷۳** صادره از **اردبیل** به شماره دانش پژوهی **۹۹۱۱۵۱۰۰** رشته **مشاوره خانواده** متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

زهرا عزیزاللهی

امضاء

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیان گر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است.

این جانب ... زهرا عزیزاللهی... دانش پژوه رشته ... مشاوره خانواده... مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع: ... بررسی و نقد پرسشگری در مشاوره و روان درمانی بر اساس منابع اسلامی.... رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این جانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.

۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

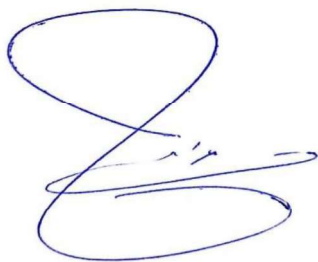
«کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره خانواده..... است که در سال ... ۱۴۰۲.... در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی آقایحجت الاسلام دکتر مهدی عباسی... از آن دفاع شده است».

۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

زهرا عزیزاللهی

امضا

تقدیم و تقدیر

تقدیم بہ ساحت مقدس حضرت مہدی (عجل اللہ تعالیٰ فرجہ الشریف)؛

در آخر تقدیم بہ

و نیکوکاران و ہرمان دلسوزان پرورش؛

استاد ارجمند دکتر مہدی عباسی و خانوادہ ام.

”والحمد للہ رب العالمین“

چکیده

یکی از موضوعات عرصه مناسبات مشاوره و روان‌درمانی با منابع اسلامی، پرسشگری است که از فرایندهای مهم و مشترک در همه رویکردهای مشاوره و روان‌درمانی و از موضوعات مورد توجه در منابع اسلامی است. هدف پژوهش حاضر تبیین درستی و کاستی عناصر و ابعاد پرسشگری در مشاوره و روان‌درمانی بر اساس منابع اسلامی می‌باشد.

اسناد و مدارک این پژوهش، آیات قرآن و احادیث بر طبق طبقه‌بندی حدیثی طباطبایی (۱۳۹۸)، ص ۲۶۵ تا ۲۸۶) و منابع مشاوره و روان‌درمانی بوده و از دو روش «مرور انتقادی»^۱ و «تحلیل محتوای کیفی متون دینی» بهره‌جسته است.

یافته‌های پژوهش نشان داد که عناصر و مؤلفه‌های متعدد پرسشگری در مشاوره و روان‌درمانی و منابع اسلامی در چهار بعد صوری، محتوایی، قلمرو و اهداف می‌گنجد و اشتراکات و افتراقاتی در ابعاد دو بستر حاکم است.

از اهم یافته‌ها، قلمرو قانون در منابع اسلامی است که از مؤلفه‌های مشخص و محدود برخوردار بوده و در بعد لزومی، مواردی نظیر «لزوم سؤال از اهل علم و اطلاع به موضوع»، «لزوم داشتن انگیزه فهم از پرسش»، «منع از سؤال در مورد آنچه که آشکار شدنش باعث ناراحتی می‌شود»، «ممنوعیت تجسس»، «منع از سؤال متنافی با مصلحت و قبل از موعد»، «منع از پرسش به انگیزه اذیت و آزار» و «ممنوعیت گوش‌سپاری به بدگویی از حال دیگری» و «لزوم پنهان کردن اسرار، لغزش‌ها و عیوب افراد» را اعلام می‌دارد که با تدقیق بیشتر با وسعت مؤلفه‌های قلمرو در برخی رویکردها همچون «همه‌خاطرات»، «مطالب زننده»، «مطالب زشت و پیش‌پا افتاده»، «رازهای بسیار ناراحت‌کننده»، «مطالب بدون سانسور» و «همه جزئیات» می‌تواند ناسازگار باشد.

کلمات کلیدی: پرسشگری، مشاوره، روان‌درمانی، منابع اسلامی، پرسش در آیات، سؤال

فهرست مطالب

مقدمه	۱
-------------	---

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱. بیان مسأله	۵
۱-۲. اهمیت و ضرورت پژوهش	۱۰
۱-۳. اهداف پژوهش	۱۱
۱-۴. پرسش های پژوهش	۱۱
۱-۴-۱. پرسش اصلی	۱۱
۱-۴-۲. پرسش های فرعی	۱۱
۱-۵. تعاریف مفهومی و عملیاتی	۱۱
۱-۵-۱. پرسشگری	۱۱
۱-۵-۲. مشاوره	۱۳
۱-۵-۳. روان درمانی	۱۴
۱-۵-۴. منابع اسلامی	۱۴

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱. مبانی نظری پژوهش	۱۷
۲-۱-۱. تاریخچه پرسشگری در مشاوره و روان درمانی	۱۷
۲-۱-۲. ضرورت پرسشگری در مشاوره و روان درمانی	۱۸
۲-۱-۳. مفهوم شناسی پرسشگری در منابع اسلامی	۱۹
۲-۱-۳-۱. مفهوم سؤال	۱۹
۲-۱-۳-۲. مفاهیم مرتبط	۲۱
۲-۱-۳-۳. تجسس	۲۱
۲-۱-۳-۴. نسبت تجسس و پرسشگری	۲۲
۲-۱-۳-۵. حریم خصوصی	۲۳

۲۴ ۲- ۱- ۳- ۲- ۳. سرّ
۲۵ ۲- ۱- ۴. پرسشگری در رویکردهای مشاوره و روان درمانی
۲۶ ۲- ۱- ۴- ۱. رویکردهای روانکاوی و روان پویایی
۳۱ ۲- ۱- ۴- ۲. درمان وجودی
۳۳ ۲- ۱- ۴- ۳. درمان فرد مدار
۳۴ ۲- ۱- ۴- ۴. درمانهای تجربی
۳۶ ۲- ۱- ۴- ۵. درمانهای شناختی
۳۷ ۲- ۱- ۴- ۶. درمانهای موج سوم
۳۸ ۲- ۱- ۴- ۷. سایر درمانها
۴۱ ۲- ۱- ۵. جایگاه پرسشگری در منابع اسلامی
۴۱ ۲- ۱- ۱- ۵. پرسشگری در آیات
۴۱ ۲- ۱- ۵- ۱. آیات توصیه کننده به پرسشگری و کشف اعتقادات بواسطه پرسش
 ۲- ۱- ۵- ۲. آیات بازدارنده از پرسشهای دارای پیامد منفی و بازدارنده از تجسس و
۴۴ اشاعه ی منکرات
۴۴ ۲- ۱- ۵- ۱- ۲. آیه ی بازدارنده از پرسشهای دارای پیامد منفی
۴۷ ۲- ۱- ۵- ۱- ۲- ۲. آیه ی بازدارنده از تجسس
۴۹ ۲- ۱- ۵- ۱- ۲- ۳. آیه ی بازدارنده از اشاعه منکرات
۴۹ ۲- ۱- ۵- ۱- ۲- ۳- ۱. مراد از اشاعه فحشاء در آیه
۵۰ ۱- ۲- ۳- ۱- ۵- ۲. تفسیر آیه
۵۱ ۲- ۱- ۵- ۲. پرسشگری در روایات
۵۱ ۲- ۱- ۵- ۱- ۲. روایات بازدارنده از تتبع عیوب مسلمانان
۵۳ ۲- ۱- ۵- ۲- ۲. روایات بازدارنده از تجسس
۵۴ ۲- ۱- ۵- ۳- ۳. سایر روایات
۵۴ ۲- ۱- ۶. اصل اولی در پرسشگری
۵۵ ۲- ۱- ۷. سیره ی عقلا در پرسشگری
۵۶ ۲- ۱- ۸. مبانی نظامنامه اخلاقی سازمان روانشناسی پیرامون پرسشگری
۵۷ ۲- ۲. پیشینه پژوهش
۵۸ ۲- ۱. پرسشگری در منابع پژوهشی معاصر در مشاوره و روان درمانی

۵۸	۲-۲-۱-۱. بررسی پرسشگری به طور مطلق
۵۹	۲-۲-۱-۲. پژوهش‌های رویکردی
۵۹	۲-۲-۱-۳. پژوهش‌های ضمنی
۶۱	۲-۲-۲. پرسشگری در منابع پژوهشی مرتبط با منابع اسلامی
۶۱	۲-۲-۲-۱. بررسی مطلق
۶۱	۲-۲-۲-۲. بررسی مبانی و کارکردهای پرسشگری در قرآن و کتب اربعه
۶۲	۲-۲-۳. بررسی تجسس از منظر فقه امامیه
۶۳	۲-۲-۴. بررسی آثار تجسس

فصل سوم: روش پژوهش

۶۵	۳-۱. نوع پژوهش
۶۶	۳-۲. روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۶۷	۳-۳. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۶۸	۳-۴. شیوه اجرا

فصل چهارم: نتایج تحقیق (یافته‌های تحقیق)

۷۱	۴-۱. عناصر و ابعاد پرسشگری در مشاوره و روان‌درمانی
۷۱	۴-۱-۱. عناصر پرسشگری در مشاوره و روان‌درمانی
۸۰	۴-۱-۲. ابعاد پرسشگری در مشاوره و روان‌درمانی
۸۰	۴-۱-۲-۱. بعد صوری
۸۱	۴-۱-۲-۲. بعد محتوایی
۸۱	۴-۱-۲-۳. بعد قلمروی
۸۳	۴-۱-۲-۴. بعد اهدافی
۸۵	۴-۲. عناصر و ابعاد پرسشگری در منابع اسلامی
۸۵	۴-۲-۱. عناصر پرسشگری در منابع اسلامی
۸۹	۴-۲. ابعاد پرسشگری در منابع اسلامی
۸۹	۴-۲-۱. بعد صوری
۸۹	۴-۲-۲. بعد محتوایی
۸۹	۴-۲-۳. بعد قلمروی

۴-۲-۴. بعد اهداف و آثار	۹۲
۴-۳. بررسی و نقد پرسشگری در مشاوره و روان درمانی بر اساس منابع اسلامی	۹۳
۴-۳-۱. بررسی و نقد عناصر پرسشگری در مشاوره و روان درمانی بر اساس منابع اسلامی	۹۳
۴-۳-۲. بررسی و نقد ابعاد پرسشگری در مشاوره و روان درمانی بر اساس منابع اسلامی	۹۴
۴-۳-۲-۱. بررسی و نقد بعد صوری	۹۴
۴-۳-۲-۲. بررسی و نقد بعد محتوایی	۹۶
۴-۳-۲-۳. بررسی و نقد بعد قلمرو	۹۷
۴-۳-۲-۴. بررسی و نقد بعد اهدافی	۱۰۰

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۵-۱. تبیین اهم یافته‌ها	۱۳۹
۵-۱-۱. تبیین اهم یافته‌ها در بعد صوری	۱۳۹
۵-۱-۲. تبیین اهم یافته‌ها در بعد محتوایی	۱۴۱
۵-۱-۳. تبیین اهم یافته‌ها در بعد قلمرو	۱۴۲
۵-۱-۴. تبیین اهم یافته‌ها در بعد اهدافی	۱۵۱
۵-۲. مقایسه با سایر پژوهش‌ها	۱۵۲
۵-۲-۱. مقایسه با پژوهش‌ها پیرامون کلیدواژه پرسش و پرسشگری	۱۵۲
۵-۲-۲. مقایسه با پژوهش‌ها پیرامون کلید واژه تجسس	۱۵۳
۵-۳. پیشنهادات	۱۵۳
منابع	۱۵۵

فهرست جداول

۴-۱. جدول گزاره های معیار در رویکردهای مشاوره و روان درمانی جهت دستیابی به عناصر و ابعاد	102
۴-۲. جدول گزاره های معیار در منابع اسلامی جهت دستیابی به عناصر و ابعاد	118